

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.3.14>

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОПОДАТКУВАННІ

Кобильнік Д.А.,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри податкового права*

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0001-6777-7963

e-mail: d.a.kobylnik@nlu.edu.ua

Бацман Ю.В.,

студентка IV курсу факультету прокуратури

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Толкуща К.Р.,

студентка IV курсу факультету прокуратури

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Кобильнік Д.А., Бацман Ю.В., Толкуща К.Р. Можливості використання штучного інтелекту в оподаткуванні.

У статті досліджено теоретико-правові та практичні аспекти впровадження штучного інтелекту (ШІ) у сфері податкового права. Наголошено, що ШІ є ключовим чинником цифрової трансформації сучасного суспільства, який відкриває широкі можливості для оптимізації процесів адміністрування податків, підвищення ефективності контролю за дотриманням податкового законодавства та вдосконалення механізмів державного управління. Розкрито сутність поняття «штучний інтелект» відповідно до законодавств Європейського Союзу та України.

Проаналізовано досвід держав Європейського Союзу, зокрема Естонії та Нідерландів, у застосуванні систем електронного оподаткування, машинного навчання та алгоритмів аналізу даних для зниження рівня ухилення від сплати податків, підвищення прозорості та оперативності податкових процедур. Встановлено, що використання штучного інтелекту сприяє зменшенню адміністративних витрат, підвищенню точності податкових рішень і якості обслуговування платників податків. Разом із тим акцентовано увагу на потенційних ризиках впровадження ШІ – від загроз безпеці персональних даних та алгоритмічної дискримінації до відсутності людського контролю й невизначеності відповідальності за рішення, ухвалені автоматизованими системами.

Підкреслено, що відсутність прозорих механізмів контролю за алгоритмами створює небезпеку порушення принципів верховенства права, справедливості та підзвітності. Зазначено, що для запобігання цим ризикам необхідно розробити ефективну нормативно-правову базу, яка б регламентувала використання ШІ у податковій сфері, забезпечувала надійний захист даних, шифрування та багаторівневу аутентифікацію, а також закріплювала обов'язковість людського контролю над критично важливими рішеннями.

Окреслено перспективні напрями впровадження ШІ в українській податковій системі, серед яких – аналітика великих даних, прогнозування податкових ризиків, автоматизація перевірок, створення систем раннього попередження порушень і покращення комунікації з платниками податків. Підкреслено, що Україна має належний технологічний потенціал для розвитку таких систем, проте потребує системного підходу, координації між органами влади та узгодження законодавства з європейськими стандартами. Інтеграція ШІ у податкове адміністрування є ключовим етапом цифрової трансформації, що здатен підвищити довіру платників, зміцнити податкову дисципліну й сприяти економічному розвитку.

Ключові слова: штучний інтелект, цифровізація, податкове адміністрування, оподаткування, автоматизація, Європейський Союз, Україна, податковий контроль, податкова система.

Kobylnik D.A., Batsman Y.V., Tolkushcha K.R. Possibilities of using artificial intelligence in taxation.

The article examines the theoretical, legal, and practical aspects of introducing artificial intelligence (AI) into tax law. It emphasizes that AI is a key factor in the digital transformation of modern society, opening up vast opportunities for optimizing tax administration processes, improving the effectiveness of tax compliance control, and improving public administration mechanisms. It reveals the essence of the concept of “artificial intelligence” in accordance with the legislation of the European Union and Ukraine.

The experience of European Union countries, in particular Estonia and the Netherlands, in the application of electronic taxation systems, machine learning, and data analysis algorithms to reduce tax evasion and increase the transparency and efficiency of tax procedures is analyzed. It has been established that the use of artificial intelligence contributes to reducing administrative costs, increasing the accuracy of tax decisions, and improving the quality of service to taxpayers. At the same time, attention is drawn to the potential risks of AI implementation, ranging from threats to personal data security and algorithmic discrimination to the lack of human control and uncertainty of responsibility for decisions made by automated systems.

It is emphasized that the lack of transparent mechanisms for controlling algorithms creates a risk of violating the principles of the rule of law, fairness, and accountability. It is noted that in order to prevent these risks, it is necessary to develop an effective regulatory framework that would regulate the use of AI in the tax sphere, ensure reliable data protection, encryption, and multi-level authentication, as well as establish the mandatory human control over critical decisions.

Promising areas for the implementation of AI in the Ukrainian tax system are outlined, including big data analytics, tax risk forecasting, automation of audits, creation of early warning systems for violations, and improved communication with taxpayers. It is emphasized that Ukraine has the necessary technological potential to develop such systems, but needs a systematic approach, coordination between authorities, and harmonization of legislation with European standards. The integration of AI into tax administration is a key stage in digital transformation, which can increase taxpayer confidence, strengthen tax discipline, and promote economic development.

Key words: artificial intelligence, digitization, tax administration, taxation, automation, European Union, Ukraine, tax control, tax system.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальної цифровізації особливого значення набуває питання впровадження інноваційних технологій у сферу оподаткування. Використання штучного інтелекту (ШІ) у податкових системах відкриває нові можливості для підвищення ефективності державного контролю, автоматизації процесів обробки даних та мінімізації людського фактору. У країнах Європейського Союзу такі технології вже довели свою дієвість у запобіганні ухиленню від сплати податків, покращенні аналітичної роботи податкових органів і забезпеченні прозорості взаємодії з платниками.

Водночас, для України впровадження штучного інтелекту у сферу податкового адміністрування залишається на початковому етапі й супроводжується низкою викликів – від нормативно-правової невизначеності та відсутності прозорих механізмів контролю за алгоритмами до ризиків порушення прав платників і загроз інформаційній безпеці. Це потребує системного підходу до аналізу європейського досвіду, оцінки його придатності для національної податкової системи та розроблення відповідних правових, організаційних і технологічних рішень.

Таким чином, актуальність дослідження полягає у необхідності комплексного аналізу можливостей і ризиків використання штучного інтелекту в податковій сфері, зокрема в умовах цифрової трансформації України, а також у розробленні пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання, що забезпечить баланс між ефективністю адміністрування податків і захистом прав платників.

Мета статті. Комплексно дослідити можливості упровадження технологій штучного інтелекту у сферу оподаткування, аналіз європейського досвіду їх використання та визначення перспектив адаптації до національної податкової системи України. У роботі передбачається виявити потен-

ційні переваги та ризики застосування ШІ в податковому адмініструванні, окреслити правові, організаційні й етичні аспекти його використання, а також обґрунтувати напрями вдосконалення законодавчого регулювання з метою забезпечення ефективності й прозорості податкових процесів.

Стан опрацювання проблематики. Питання цифровізації податкового адміністрування та застосування штучного інтелекту у податковій сфері є предметом дослідження як українських, так і зарубіжних науковців. У працях таких авторів, як Цюцяк А.Л., Цюцяк І.Л., Цюцяк В.І., Матюха М.М., Шаповалова А.П., Кузьменко О.П., Прокопова О.М. та інші, розглядаються теоретико-правові засади цифрової трансформації податкової системи, проблеми автоматизації процесів і підвищення ефективності контролю.

Попри наявність окремих напрацювань, комплексні дослідження, присвячені вивченню можливостей і ризиків упровадження ШІ у податкове адміністрування України з урахуванням європейського досвіду, залишаються недостатньо розробленими. Це зумовлює необхідність подальшого наукового осмислення проблеми з позицій поєднання правових, технологічних та етичних аспектів використання штучного інтелекту в оподаткуванні.

Виклад основного матеріалу. Штучний інтелект (ШІ) сьогодні стає одним із головних чинників цифрової трансформації сучасного суспільства. Його застосування дозволяє не лише автоматизувати рутинні процеси, а й створювати нові підходи до аналізу великих масивів даних та прогнозування результатів. У сфері податкового права це відкриває велику кількість можливостей для оптимізації процесів, формування інноваційних рішень, удосконалення правового регулювання та вже існуючих механізмів.

Для більш глибокого аналізу питання, чому ШІ розглядається як перспективний інструмент удосконалення податкової системи, важливо спочатку розкрити його сутність, ключові характеристики, що надають йому унікальної ефективності в юридичній та фінансовій площині.

Найактуальніше визначення терміна “штучний інтелект” наведене в Законі ЄС про штучний інтелект – Artificial Intelligence Act (Regulation (EU) 2024/1689) [1], ухваленому у березні 2024 року Європейським парламентом. У змістовному перекладі даного поняття «штучний інтелект» – це динамічно розвиване сімейство технологій, що забезпечує економічні, екологічні та соціальні переваги, покращуючи прогнозування, оптимізацію процесів, розподіл ресурсів, персоналізацію цифрових рішень та сприяє розвитку ключових сфер суспільного життя й подоланню глобальних викликів.

В українському законодавстві теж міститься поняття ШІ в Розпорядженні Кабінету Міністрів України Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні від 02.12.2020 № 1556-р, де зазначено, що штучний інтелект - організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [2].

Варто зазначити, що передумовою застосування ШІ в різних сферах завжди є цифровізація. Сфера оподаткування не є виключенням, використання сучасних інформаційних технологій у сфері оподаткування вже надає державним органам податкового контролю можливість здійснювати результативний нагляд за дотриманням податкового законодавства та підвищувати ефективність адміністрування податків, зборів і обов’язкових платежів, який з впровадженням ШІ зможе бути більш ефективним та результативним. Як приклад таких технологій можна навести: інформаційно-телекомунікаційна система «Податковий блок» (комплексна автоматизована система, яка використовується контролюючими органами органами Державної податкової служби України для обліку, контролю та адміністрування податків, зборів і обов’язкових платежів); електронні сервіси, які надаються платникам податків, а саме: Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс (забезпечує можливість одночасного користування як платниками податків, так і працівниками контролюючого органу для отримання уніфікованих відповідей у будь-який час у зручному форматі), Інформація з реєстрів, Електронний кабінет платника, Електронна звітність, Сервіс «Пульс» (сервіс, створений для прийому звернень платників податків щодо неправомірних дій чи бездіяльності працівників податкової служби, а також повідомлень про можливі факти корупції), Інтерактивна податкова карта України (сервіс забезпечує доступ до актуальної податкової інформації, зокрема стосовно загальних сум сплачених податків, нарахованих зобов’язань, податкової заборгованості, переplat і платежів, які вже внесені або підлягають нарахуванню в наступних

періодах), InfoTAX (електронний сервіс Державної податкової служби України, створений для інформування платників податків про стан розрахунків з бюджетом, за допомогою нього можна отримати дані щодо податкової заборгованості, нарахувань та переплат у зручному онлайн-форматі) і тд [3].

Отже можна зробити висновок, що перехід до цифрових технологій у сфері податкових розрахунків, який вже активно впроваджується, має ключове значення для посилення прозорості та ефективності державних фінансів. Це закладає підґрунтя для інтеграції ще більш сучасних інноваційних рішень, здатних забезпечити більш результативний фінансовий контроль у країні, як наприклад ШІ.

Досвід країн Європейського Союзу показує, що штучний інтелект (ШІ) вже став невід'ємною складовою процесу податкового адміністрування. Впровадження інноваційних технологій дозволяє зменшити адміністративні витрати, підвищити прозорість та ефективність збору податків, а також посилити боротьбу з ухиленням від оподаткування.

Так, Комунікація Європейської Комісії «Artificial Intelligence for Europe» (COM(2018) 237) – має велике значення для розуміння рамок, у яких здійснюється впровадження ШІ в державному секторі, зокрема в податковому адмініструванні [4]. У ньому ЄС окреслює ключові напрями політики ШІ, серед яких – заохочення досліджень і інновацій, створення етичної та правової бази, а також розвиток інфраструктури для розповсюдження технологій. Даний документ наголошує, що держави-члени повинні забезпечити, щоб алгоритми були прозорими, підзвітними, справедливими та неупередженими, особливо коли вони застосовуються в державних функціях (зокрема в податкових органах). Крім того, Комунікація пропонує створення спільних ресурсів – як-от платформа «AI on Demand», цифрові інноваційні центри (Digital Innovation Hubs) і тестові середовища для випробування ШІ – аби державні органи та малі й середні підприємства мали доступ до інструментів впровадження ШІ. Таким чином, COM(2018) 237 закладає стратегічні орієнтири для розвитку штучного інтелекту в Європі, встановлюючи баланс між інноваціями й захистом прав громадян, що безпосередньо впливає на те, як держави-члени формуватимуть свої системи застосування ШІ в податковій сфері.

Ще одним з яскравих прикладів використання цифрових технологій саме в оподаткуванні за кордоном є система електронного звіту та електронних податкових послуг. Так, в Естонії, ця технологія полегшує взаємодію платників податків з податковими органами, адже система дозволяє подавати платникам свої податкові декларації через електронні кабінети та використовувати електронні рахунки. Уряд Естонії розробив мобільні додатки для оподаткування, де можна слідкувати за своїми податковими зобов'язаннями, відстежувати та аналізувати їх. З 2014 року в Естонії існує програма е-резидентства, яка дозволяє іноземцям отримати цифровий ідентифікаційний документ, що надає доступ до естонських е-сервісів та інфраструктури [5].

Система E-Tax, яка показує яскравий приклад максимальної цифровізації податкового адміністрування. Завдяки використанню захищеного цифрового ідентифікатора платник входить у систему, де більшість даних вже попередньо заповнені у формі декларацій, які можна лише переглянути, за потреби скоригувати й підписати цифровим підписом – усе це займає від трьох до п'яти хвилин. Є навіть “one-click” варіант декларації, коли користувач бачить всі наявні дані й просто тисне кнопку підтвердження – процес триває менше хвилини. Система спирається на кілька ключових технологічних і організаційних елементів: серед них – X-Road, сервіс обміну даними між реєстрами, державна інфраструктура цифрового підпису (PKI), єдиний персональний ідентифікаційний код, каталог RIHA для опису даних реєстрів і міжсистемної взаємодії [6].

Переваги такої системи суттєві: високий рівень задоволення користувачів, значне скорочення часу і витрат як для платників податків, так і для податкової служби; підвищення якості декларацій і зменшення кількості помилок; швидше повернення податкових переплат (refunds) – усього за кілька днів. Водночас система має мінуси – необхідність забезпечити правову та організаційну інтероперабельність між реєстрами, велика кількість взаємопов'язаних підсистем, потреба в стандартизованих кодах і описах даних.

У Нідерландах податкова адміністрація (Belastingdienst) вже давно перебуває серед передових користувачів технологій автоматизації та штучного інтелекту для підвищення податкової відповідальності й виявлення ухилення від сплати податків. За даними звіту Netherlands – AI Country Report, серед ключових функцій, які виконуються з використанням машинного навчання, – веб-скрейпінг (система XENON), що збирає дані з вебсайтів, соціальних мереж та платформ

електронної комерції для зіставлення з внутрішніми базами даних з метою виявлення неповно зареєстрованих або невідомих платників податків. Також застосовується аналіз соціальних мереж (Social Network Analysis, SNA) для виявлення схем, таких як карусельні операції, та мереж, які сприяють шахрайству. Крім того, використовується ризик-скорінгова система, наприклад, SyRI, з метою класифікації платників за рівнем ймовірності порушень і спрямування перевірок до тих, що перевищують певний пороговий рівень ризику. Повідомляється також про застосування «nudging» – адаптації комунікацій податкової служби з окремими групами платників (наприклад, після розлучення), базуючись на поведінкових паттернах, щоб підвищити рівень податкової відповідальності [7].

Цей приклад ілюструє, наскільки широким і різноманітним може бути використання ШІ в податковій сфері: не лише для контролю та аудиту, але й для превентивних заходів через попереднє виявлення ризиків, аналіз соціальних моделей поведінки та ефективнішої комунікації з платниками.

Європейський досвід показує, що штучний інтелект є не тільки потужним інструментом для вдосконалення податкових відносин, але й сприяє створенню нової культури взаємодії між державою та платниками податків. Використання інноваційних технологій у Нідерландах, Естонії та Франції підтверджує, що поєднання автоматизації, цифрової інфраструктури та алгоритмічного аналізу дозволяє значно обмежити ухилення від оподаткування та підвищити прозорість і довіру до податкових органів. Водночас приклади цих країн показують, що ефективне використання штучного інтелекту вимагає чіткої правової бази, захисту персональних даних та прозорості алгоритмів, що є важливим відправним пунктом для України.

Зважаючи на міжнародний досвід та на роботу ШІ в інших сферах можна зробити висновок, що позитивні аспекти його впровадження незліченні. Передусім воно забезпечує ефективний моніторинг дотримання податкового законодавства та сприяє більш результативному збиранню, обробці й аналізу податкової інформації. Використання інтелектуальних технологій робить можливим проведення глибокого та деталізованого аналізу даних платників, що, у свою чергу, удосконалює механізми формування податкової звітності. Впровадження ШІ дозволяє підвищити якість обслуговування платників податків, скоротити час, необхідний для проведення перевірок та виявлення порушень, а також зменшити витрати на утримання органів податкового контролю. Важливим є і запобігання шахрайським діям під час податкових розрахунків, що забезпечує вищий рівень прозорості та доступності податкових послуг. Це, у свою чергу, сприяє формуванню довіри з боку суб'єктів оподаткування, підвищенню їх податкової свідомості та зниженню кількості правопорушень і судових спорів у податковій сфері.

Але, крім вищезгаданих переваг, варто зацентрувати увагу на можливих негативних наслідках, дослідити їх, та при впровадженні ШІ діяти превентивно, щоб запобігти настанню таких недоліків. До основних ризиків можна віднести наступні: питання захисту персональних даних (доступ до конфіденційної інформації), абсолютна відсутність людського контролю, упередженість або дискримінація в процесах звітності [8], втрата робочих місць, відсутність балансу між ефективністю оподаткування та правами платників податків, відповідальність за рішення прийняті ШІ.

Оскільки у процесі функціонування ШІ обробляються значні масиви даних, включаючи персональні відомості платників податків, важливим завданням є створення належного правового регулювання, яке б визначало порядок збору, зберігання, використання та поширення таких даних. Недостатня увага до цього аспекту може призвести до витоку інформації, несанкціонованого доступу чи навіть зловживань.

Особливу небезпеку становить відсутність прозорих механізмів контролю за використанням алгоритмів. Якщо податкові рішення приймаються автоматизовано без належного людського нагляду, виникає ризик помилкових нарахувань, неправомірних санкцій та обмеження права платників на справедливий розгляд їхніх справ. Це пояснюється тим, що алгоритмічні системи не здатні повною мірою враховувати індивідуальні обставини та не забезпечують достатнього рівня обґрунтованості рішень. Відсутність прозорості алгоритмів унеможливує їх перевірку та створює правову невизначеність щодо відповідальності за допущені помилки. Така ситуація суперечить принципам верховенства права, справедливості та підзвітності в діяльності органів публічної влади.

З технічної точки зору, одним із ключових викликів є забезпечення надійного захисту даних за допомогою сучасних методів шифрування та багаторівневої аутентифікації. Без цього система

може стати вразливою до кібератак, що поставить під загрозу як конфіденційність, так і стабільність податкових процесів.

Таким чином, ризики щодо захисту персональних даних та порушення прав платників можна запобігти за допомогою поєднання належного правового регулювання, людського контролю за автоматизованими процесами і ефективного технічного забезпечення щодо шифрування та багаторівневої аутентифікації.

Наступним ризиком можна зазначити втрату робочих місць. Контраргументом може слугувати історичний досвід. Подібні явища вже мали місце, зокрема під час промислової революції, коли значна частина робітників втратила роботу внаслідок автоматизації виробничих процесів. Проте завдяки співпраці та єдності фахівців із різних сфер ці виклики вдалося подолати. Аналогічно й сьогодні, для мінімізації ризиків необхідно заздалегідь проаналізувати, які саме функції можуть бути замінені штучним інтелектом.

Крім того, щоб уникнути масового безробіття, одним з доцільних варіантів є запровадження програм підвищення кваліфікації та професійної перекваліфікації. Такі курси чи освітні програми, розроблені за участю держави, дадуть змогу працівникам опановувати нові компетентності та успішно адаптуватися до умов цифрової трансформації [9].

Питання відповідальності теж є дуже актуальним, адже наразі наявна недосконала правова регламентація використання, невизначений правовий статус ШІ, а також не вирішене питання врегулювання настання деліктоздатності у разі збою ШІ. На сьогодні це питання все ще не має єдиного вирішення і активно обговорюється в колах вчених. Одним з варіантів подолання даного ризику є забезпечення людського контролю за системою ШІ, тобто наділення певного працівника даним трудовим обов'язком [10]. Або створення спеціальних комісій чи органів, які будуть відповідальні за перевірку алгоритмів [11].

Тож ключовими вирішеннями вищенаведених ризиків є: запровадження ефективної правової бази щодо використання ШІ в оподаткування, де буде чітко врегульовані питання конференційних даних, відповідальності за рішення ШІ, контроль автоматизованих систем; недопущення повного усунення людського фактора в відносинах оподаткування; а також забезпечення надійних методів шифрування та багаторівневої аутентифікації щодо персональних даних платників.

Наразі використання штучного інтелекту в системі обліку та оподаткування України через об'єктивні та суб'єктивні чинники все ще перебуває на початковій, або експериментальній, стадії. З одного боку, Україна має добре розвинену IT-інфраструктуру, висококваліфікованих IT-фахівців та сприятливе середовище для розвитку цифрових стартапів. З іншого боку, бракує узгодженої стратегії цифровізації державного управління, фінансування цифрових ініціатив є недостатнім, а законодавчі положення в цій сфері є фрагментарними. Деякі цифрові елементи вже впроваджені в податкову систему, зокрема електронні послуги Державної податкової служби України (ДПС), платформи для подання податкових декларацій та автоматизовані інструменти контролю. Однак інтелектуальні технології, засновані на алгоритмах машинного навчання, глибокому аналізі даних або нейронних мережах, ще не впроваджені [12, с. 119].

Потенційні напрямки використання штучного інтелекту в українському оподаткуванні включають аналіз великих даних для виявлення аномалій та нетипових фінансових схем, прогнозування податкових ризиків на основі поведінкових моделей платників, автоматизацію перевірок та аудитів податкових декларацій, що дозволяє знизити навантаження на інспекторів та підвищити точність контролю, а також підтримку прийняття рішень шляхом надання рекомендацій щодо пріоритетності перевірок і виявлення високоризикових суб'єктів. Крім того, AI може застосовуватися у створенні систем раннього попередження податкових порушень, що забезпечує моніторинг фінансових потоків у реальному часі та запобігає потенційним шахрайствам на ранніх етапах, підвищуючи ефективність адміністрування та відповідність української податкової системи сучасним міжнародним стандартам.

Отже, Україна має необхідні умови для впровадження штучного інтелекту в сферу бухгалтерського обліку та оподаткування, але розвиток у цій галузі гальмується різними факторами: обмеженими ресурсами, фрагментованими даними, відсутністю єдиних стандартів щодо даних та недовірою як економічних суб'єктів, так і державних органів до автоматизованих рішень. Особливу увагу слід приділити вдосконаленню інституційних практик управління цифровою трансформацією. На цьому етапі надзвичайно важливо забезпечити міжвідомчу координацію та інтеграцію існуючих інформаційних систем, зокрема запровадження навчальних програм для підготовки

фахівців, здатних працювати в умовах автоматизованої та інтелектуальної обробки фінансової інформації. Крім того, національне законодавство має бути гармонізоване з регламентами Європейського Союзу щодо використання штучного інтелекту відповідно до принципів етики, прозорості, захисту персональних даних та алгоритмічної відповідальності [13].

Висновки. Штучний інтелект є одним із найперспективніших інструментів модернізації податкової системи. Його застосування забезпечує не лише автоматизацію облікових і контрольних процедур, а й створює умови для підвищення ефективності адміністрування, зменшення рівня ухилення від оподаткування та формування довіри платників до держави. Європейський досвід, зокрема Естонії, Нідерландів та Франції, доводить, що використання інтелектуальних алгоритмів дозволяє оптимізувати податкові процеси, скоротити витрати часу й ресурсів, забезпечити прозорість і зменшити ризики зловживань.

Водночас упровадження ШІ супроводжується низкою викликів, серед яких – необхідність гарантування захисту персональних даних, запобігання алгоритмічній упередженості, забезпечення людського контролю за автоматизованими рішеннями, а також визначення відповідальності за можливі помилки систем. Ці аспекти мають бути врегульовані на рівні національного законодавства з урахуванням положень Європейського акту про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act) та принципів етичного використання цифрових технологій.

Для України впровадження ШІ у сферу оподаткування є стратегічним напрямом цифрової трансформації, що може забезпечити ефективність податкового адміністрування, зменшити корупційні ризики та підвищити податкову дисципліну. Проте для досягнення цього необхідне формування узгодженої державної стратегії, гармонізація законодавства з європейськими стандартами, розвиток ІТ-інфраструктури та підготовка фахівців, здатних працювати з інтелектуальними технологіями.

Отже, впровадження штучного інтелекту в податкову сферу має стати не лише технологічним, а й правовим і соціальним процесом, спрямованим на забезпечення балансу між ефективністю державного управління та дотриманням прав платників податків. Саме такий підхід створить умови для побудови сучасної, прозорої та справедливої системи оподаткування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) of 13.06.2024. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (дата звернення: 25.09.2025).
2. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р: станом на 29 груд. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-r#Text> (дата звернення: 25.09.2025).
3. Цюцяк А.Л., Цюцяк І.Л., Цюцяк В.І. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Галицький економічний вісник*. ТНТУ, 2023. Том 83. № 4. С. 48–55. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/42658> (дата звернення: 25.09.2025).
4. EUR-Lex - 52018DC0237 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52018DC0237> (дата звернення: 25.09.2025).
5. Електронне урядування в Естонії: досвід та технології / Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua> (дата звернення: 25.09.2025).
6. Estonian electronic tax filing system (E-Tax). Language selection | European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/digital-building-blocks/sites/spaces/DIGITAL/blog/2019/07/29/533365967/Estonian+electronic+tax+filing+system+E-Tax> (дата звернення: 25.09.2025).
7. The Netherlands - AI Country Report - AI Tax Administration. Taxadmin AI. URL: <https://taxadmin.ai/country/netherlands-ai-country-report> (дата звернення: 25.09.2025).
8. Шаповалова А.П., Кузьменко О.П., Прокопова О.М. Роль штучного інтелекту в оптимізації оподаткування та звітності в малому бізнесі. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-116> (дата звернення: 25.09.2025).
9. Толкуща К.Р. Використання та регулювання штучного інтелекту в сфері трудових відносин: переваги та недоліки. *Актуальні проблеми трудового права та права соціаль-*

- ного забезпечення: матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 220-річчю Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого (м. Харків, 11 жовт. 2024 р.). Харків. 2024. С. 880–884. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/20281> (дата звернення: 25.09.2025).
10. Толкуща К.Р., Серeda О.Г. Особливості використання технологій штучного інтелекту у сфері трудових відносин: переваги та недоліки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11. С. 227–230. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/51> (дата звернення: 25.09.2025).
 11. Хатнюк Н.С., Адамчук Я. Правове регулювання та особливості договорів про рекламну діяльність. *Current scientific opinions on the development of current education: The XXIV International Scientific and Practical Conference*. June 19-21, Milan, Italy. 2023. С. 104–106. URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2023/05/Current-scientific-opinions-on-the-development-of-current-education.pdf> (дата звернення: 25.09.2025).
 12. Ракович Ю., Любкіна О. Податкова прозорість як необхідна умова сучасної системи адміністрування податкових платежів. *Світ фінансів*. 2023. № 3(76). С. 115–125. URL: <http://dspace.wnu.edu.ua/bitstream/316497/50060/1/РАКОВИЧ.PDF>. (дата звернення: 25.09.2025).
 13. Криворот О.Г., Швабу Ю.І., Матюха М.М. Роль штучного інтелекту у вдосконаленні процесів обліку та оподаткування в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 12. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/29912> (дата звернення: 25.09.2025).